

OPINIE

Illustratie uit het boek **Soortenschat**. Schrijver Geert-Jan Roebbers pleit voor soortenkennis bij Nederlandse basisschoolkinderen.

Eerherstel voor soortenkennis begint op de basisschool

DOOR GEERT-JAN ROEBERS

Het kennen van planten en dieren in de eigen omgeving is een onmisbare stap naar betrokkenheid met en kennis over de natuur. Een pleidooi voor een vaste plek voor soortenkennis in het basisonderwijs.

Het grote plaatje is belangrijk. Dat geldt voor alle schoolvakken en zeker voor biologie. Maar voor een goed begrip doen ook details ertoe. Heb je geen oog voor bomen, dan krijg je ook het bos niet te zien. In de loop van decennia is soortenkennis in de verdrukking geraakt. Soorten stampen werd steeds meer gezien als ouderwets en oppervlakkig. Geleidelijk verdween het herkennen en benoemen van dieren en planten uit het onderwijs en werd in de hoek van het hobbyisme gedrukt. Er zijn nog steeds bevlogen docenten die hun leerlingen bomen, vogels of vlinders leren, maar die doen dat uit eigen enthousiasme en soms zelfs in hun eigen tijd. Het mag immers niet ten koste gaan van taal en rekenen. Inmiddels is het erbarmelijk gesteld met de soortenkennis van de gemiddelde Nederlander. Bioloog Michiel Hooykaas, die het concept *Species Literacy* opstelde en eind deze maand op dit onderwerp promoveert, testte de bekendheid van 27 gangbare inheemse diersoorten bij 9- en 10-jarigen en bij volwassenen. Vos, egel en eekhoorn kwamen er goed van af, overigens geen soorten die je elke dag in de natuur tegenkomt. Hoewel ze zich makkelijker laten zien, scoorden vogels beduidend minder. Bij kinderen haalde het roodborstje een schamele 40 procent. Dat was nog een topscore vergeleken met soorten die je vaker ziet en hoort: merel (18 procent) en kauw (6 procent). Zelf heb ik een gelegenhedssteekproef gedaan in een Friese dorpsbibliotheek. Bij een presentatie aan een aandachtig publiek van basisbovenbouwers met grotendeels rurale achtergrond toonde ik een foto van een meerkoet. Geen van de ongeveer vijftig aanwezigen – inclusief de twee juffen – wist de soort juist te benoemen.

TREFKANS

Het paradoxale is dat de bekendheid eerder omgekeerd evenredig is met de trefkans in de natuur. Tijger, olifant en zebra kent bijna elke kleuter. Niet uit de natuur, maar van beeldscherm en papier. Hooykaas analyseerde meer dan tweehonderd prijswinnende prentenboeken. Aan dieren geen gebrek: die figureren 97 procent van de

boeken en spelen in 80 procent zelfs de hoofdrol. Maar voor de overgrote meerderheid zijn dat grote exoten, vaak met broekje aan of brilletje op. Eigen ervaring en die van bevriende docenten doet het ergste vrezen voor de plantenkennis bij kinderen. Madeliefje en paardenbloem gaan misschien nog net, weegbree en herderstasje zijn te hoog gegrepen. Om van raaigras nog maar te zwijgen, toch de meest algemene plant van het land. Is soortenkennis belangrijk? Voor een individu is dat naar mijn mening zeker het geval. Allereerst vanwege het plezier. Herken je een handvol stoepplantjes, stadsbomen en tuinvogels dan is een blokje om al een feest der herkenning. Basale kennis geeft ook houvast. Zonder soortenkennis is de natuur een kakofonie. Maar daar is snel wat aan te doen. Zoals je je in Frankrijk al snel kunt redden met de meest gebruikte woorden, zo voel je je in de natuur minder verloren met kennis van de meest algemene soorten. Soortenkennis haalt planten en dieren letterlijk uit de anonimiteit. Met het verdwijnen van de onwetendheid vermindert ook de onverschilligheid. Wat weet, dat deert. Zo draagt soortenkennis uiteindelijk bij tot draagvlak voor natuurbehoud en klimaatbeleid.

SOORTENKENNIS

Er zijn organisaties waar kinderen soortenkennis kunnen opdoen, zoals NJN, IVN, OERRR en scouting, maar het grootste deel van de Nederlandse bevolking blijft buiten bereik. Het bijbrengen van basale soortenkennis zou daarom opgenomen moeten worden in het curriculum van het primair onderwijs. 'Leren onderscheiden en benoemen van in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren' staat weliswaar al sinds het vorige millennium in de kerndoelen van het basisonderwijs, maar welke is nooit geconcretiseerd en het wordt niet getoetst. Aan gebrek aan interesse van de docenten ligt het niet, maar het ontbreekt de meeste aan kennis en tijd. Steeds meer wordt de druk opgevoerd om alle pijlen te richten op rekenen, spelling, begrijpend lezen en schrijven. Het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld bungelt erbij. Het Cito gelooft het wel, dus zakt kennis van de natuur

naar de onderkant van de prioriteitenlijst. Zo verliezen herderstasje en gierzwaluw het van voornaamwoord en de tafel van acht.

In het voortgezet onderwijs is het niet beter gesteld. Ook wie een merel niet van een spreeuw kan onderscheiden, kan een 10 halen voor het eindexamen biologie. Natuurlijk is soortenkennis alleen niet genoeg, maar het is wel een essentiële eerste stap om met het vak biologie de breedte en de diepte in te gaan. Pas als je weet dat 'het' lieveheersbeestje eigenlijk het zevenstippelig lieveheersbeestje heet, heeft een ontmoeting met een tweestip betekenis en krijgt biodiversiteit een gezicht. Een hazelaar zul je eerst moeten herkennen voordat je hem door de seizoenen gaat volgen. Dan kun je met eigen ogen zien dat de bloemen eerder komen dan de bladeren, ervaar je dat de bestuiving door de wind gebeurt en dat de vrouwelijke bloempjes na bestuiving tot hazelnoten uitgroeien.

Het wordt tijd dat soortenkennis een vaste plek krijgt in het basisonderwijs. Niet vrijblijvend, maar met een eenduidige lijst soorten die iedereen zou moeten kennen. Een canon dus. Als het niet anders kan, dan maar geïntegreerd met het kernvak taal. Soortnamen zijn immers ook woorden. Soortenkennis verrijkt dus de woordenschat en daarmee ook de schrijfvaardigheid. Een leerling die zijn opstel niet begint met 'in de boom zong een vogel' maar 'in de linde zong een merel' heeft zowel voor natuur als voor taal een extra punt verdiend.

Geert-Jan Roebbers is bioloog en schrijver

Met het verdwijnen van de onwetendheid vermindert ook de onverschilligheid

Soortencanon

Op 1 juni kwam het boek **Soortenschat** uit. Met deze **kindercanon van de natuur in de Lage Landen** neemt auteur en bioloog Geert-Jan Roebbers het initiatief voor een canon soortenkennis, bestaand uit 102 soorten verdeeld over 17 categorieën. Michiel Hooykaas promoveert op 30 juni in Leiden op het onderwerp *Species Literacy: The perception and cultural portrayal of animals* onder supervisie van Ionica Smeets en Menno Schilthuizen.